

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Α΄ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἐφορευτικαὶ Ἐπιτροπαί.—Διὰ τοῦ νόμου τῆς 3 Ἀπριλίου 1833 «περὶ τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς ἀρμοδιότητος τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας» ἡ διοίκησις τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ καθόλου τῆς παιδείας, εἶχεν ἀνατεθῆ καθ' ὅλοκληρίαν εἰς τὸν ὑπουργὸν τῆς Παιδείας, ὁ ὁποῖος εἶχε τὸ ἀπόλυτον δικαίωμα τοῦ διορισμοῦ, τῆς ἀπολύσεως, τῆς μεταθέσεως, τῆς πειθαρχικῆς τιμωρίας κλπ. Κατὰ τὸ ἄρθρ. Β΄. ἐδ. 2 τοῦ νόμου τούτου, ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματεία (Ἵπουργεῖον) εἶχε «α) τὴν ἐπιτήρησιν καὶ διεύθυνσιν τῶν ὅσον ἀφορῶσι τὰ σχολεῖα καὶ τὴν ἐκπαίδευσιν καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν, τὴν φροντίδα περὶ συστάσεως καὶ ὀργανισμοῦ τῶν στοιχειωδῶν... παιδευτικῶν καταστημάτων... β) τὰς προτάσεις περὶ τοῦ προσωπικοῦ δι' ὅλας τὰς διδασκαλικὰς θέσεις... Εἰς τὸν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Γραμματέα ἐναπόκειται νὰ διατηρῆ τὴν πειθαρχίαν μεταξὺ τοῦ εἰς αὐτὸν ὑπαγομένου προσωπικοῦ καὶ νὰ παιδεύῃ κατὰ τοὺς περὶ πειθαρχίας νόμους». Τὴν ἐποπτεῖαν ὁ ὑπουργὸς ἤσκει συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς 6 Φεβρουαρίου 1834 διὰ τῶν κατὰ νομὸν ἢ ἐπαρχίαν δημοδιδασκάλων, τῶν ἐπιτοπίων ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν, τῶν κατὰ νομοὺς ἢ ἐπαρχίας ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν, τῶν νομαρχῶν ἢ ἐπάρχων καὶ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων. Ὁ κατὰ ἐπαρχίαν ἢ νομὸν δημοδιδάσκαλος «ἐνεργῶν τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιτηρήσεως» (ἄρθρ. 21) ὑπεχρεοῦτο νὰ ἐπιθεωρῆ καθ' ἑξαμηνίαν ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς περιφερείας του καὶ νὰ ὑποβάλλῃ περὶ αὐτῶν ἔκθεσιν εἰς τὸν διευθυντὴν τοῦ διδασκαλείου, ἐξετάζων πρὸ πάντων «τὴν ἰκανότητα καὶ ἀκρίβειαν τοῦ διδασκάλου καὶ τὰς προόδους τῶν μαθητῶν». Πειθαρχικὴν δικαιοδοσίαν οὐδεμίαν εἶχε. Περίσσοι

τέραν ἐξουσίαν περιεβάλλετο ἢ ἐπιτόπιος ἐφορευτικὴ ἐπιτροπὴ, ἥτις ὑφίστατο εἰς ἕκαστον δῆμον καὶ ἀπετέλει εἶδος τι πρωτοβαθμίου διοικητικοῦ συμβουλίου, εἶχε δὲ καὶ δικαιοδοσίαν τινὰ ἐπὶ τῆς διοικήσεως τοῦ σχολείου τοῦ δήμου παρ' ᾧ ἦτο ἐγκατεστημένη. Αὕτη συνεκροτεῖτο ὑπὸ τοῦ δημάρχου, ὡς προέδρου, τοῦ ἐφημερίου τοῦ τόπου καὶ ἐκ 2—4 μελῶν τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου. Σκοπὸς τῆς ἐπιτροπῆς ὠρίζετο νὰ ἐφορεύη, ἐμψυχώνη καὶ διευθύνῃ τὸ ἐπιτόπιον σχολεῖον. Εἰδικῶς ἡ δικαιοδοσία αὐτῆς θὰ ἠδύνατο νὰ διακριθῇ εἰς δύο κατηγορίας, τὴν διοικητικὴν καὶ τὴν πειθαρχικὴν. Διοικητικὰ καθήκοντα εἶχεν ὅσα περίπου καὶ αἱ νῦν ὑφιστάμεναι παρ' ἑκάστῳ σχολείῳ σχολικαὶ ἐφορεῖαι, ἤτοι «1) νὰ προμηθεύῃ τὰ ἀπαιτούμενα διὰ τὸ σχολεῖον καὶ τοὺς διδασκάλους, 2) νὰ φροντίζῃ περὶ εὐρέσεως καὶ διατηρήσεως τοῦ οἰκοδομήματος τοῦ σχολείου καὶ τῶν κατοικιῶν τῶν διδασκάλων, 3) νὰ ἐπαγρυπνῇ εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας εἰς τὰ σχολεῖα, 4) νὰ ἀποφασίζῃ ποῖαι οἰκογένειαι εἶναι τόσο πτωχαί, ὥστε νὰ μὴ ὑποχρεοῦνται εἰς καταβολὴν διδάκτρων, 5) νὰ βεβαιώνηται ὅτι τρώντι γίνεται φροντίς καὶ περὶ τῆς ἀνεξόδου διδασκαλίας τῶν ὅλως πτωχῶν παιδίων, 6) νὰ σημειώνη τὰ ὀνόματα τῶν γονέων, τῶν ὁποίων οἱ παῖδες δὲν φοιτῶσιν οὔτε εἰς τὴν ἰδιωτικὴν, οὔτε εἰς ἄλλην τινὰ δημοσίαν ἢ ἰδιωτικὴν σχολὴν, οὔτε παιδεύονται εἰς τὴν οἰκίαν των ἢ εἰς παιδαγωγεῖον. Τὸ σημείωμα τοῦτο θέλουν πέμπει εἰς τὸν παρὰ τῷ ἀρμοδίῳ ἀστυνομικῷ δικαστηρίῳ δημόσιον κατήγορον, 7) νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς διατηρήσεως τῆς ἐσωτερικῆς τοῦ σχολείου πειθαρχίας, νὰ ἐπαγρυπνῇ ἰδίως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν χρεῶν τοῦ διδασκάλου, καὶ παρατηρήσασα εἰς αὐτὴν ἐλλείψεις, νὰ τὰς ἀναφέρῃ εἰς τὴν ἐπιθεωρητικὴν ἐπιτροπὴν τῶν κατ' ἐπαρχίας ἢ νομοὺς σχολείων, διαφυλαττομένου πάντοτε εἰς τὰς ἀρμοδίας ἐπιτοπίους πολιτικὰς ἀρχὰς ἢ τὴν ἀστυνομίαν τοῦ δικαιώματος νὰ ἐνεργήσωσι τὰ καθήκοντά των, 8) νὰ διέπῃ τὴν ἀκίνητον περιουσίαν τῆς ἐπιτοπίου σχολῆς κατὰ τοὺς ἰδιαιτέρους ὄρους τοῦ περὶ δήμων νόμου καὶ 9) νὰ θεωρῇ τοῦλάχιστον ἅπαξ κατὰ μῆνα τὴν σχολὴν καὶ ν' ἀναφέρῃ πρὸς τὸν ἀνήκοντα ἑπαρχον περὶ τῶν ἐλλείψεων, ὅσας παρετήρησε, καὶ περὶ τῶν ἀναγκαίων μεταρρυθμίσεων». Ἡ πειθαρχικὴ

δικαιοδοσία τῆς ἐπιτοπίου ἐπιτροπῆς συνίστατο εἰς τὸ δικαίωμα «εἰς κατεπειγούσας περιστάσεις νὰ παύῃ τὸν διδάσκαλον δι' 8 ἡμέρας μέχρις ἕξ μηνῶν, ἀλλ' ἐπὶ ρητῇ ὑποχρεώσει νὰ ἀναφέρῃ εἰς τὴν κατὰ τὴν ἐπαρχίαν ἢ τὸν νομὸν ἐπιθεωρητικὴν ἐπιτροπὴν ἐντὸς 24 ὥρῶν περὶ τῆς παύσεως ταύτης καὶ τῶν αἰτιῶν αὐτῆς». Ἡ ἐπιθεωρητικὴ ἐπιτροπὴ εἶχε τὸ δικαίωμα ἐντὸς 24 ὥρῶν, ἀφ' ἧς ἐκοινοποιήθη αὐτῇ ἢ περὶ παύσεως τοῦ διδασκάλου ἀπόφασις τῆς ἐπιτοπίου ἐπιτροπῆς, νὰ ἐπικυρῶνῃ ἢ ἀκυρῶνῃ ἢ ἐπαυξάνῃ τὴν ποινὴν.

Ἐπιθεωρητικαὶ ἐπιτροπαί. — Ὑπὲρ τὰς ἐπιτοπίους Ἐπιτροπάς ὑφίσταντο εἰς ἐκάστην ἐπαρχίαν ἢ νομὸν αἱ ἐπιθεωρητικαὶ ἐπιτροπαί ὡς δευτεροβάθμιον, οὕτως εἰπεῖν, συμβούλιον. Αὗται ἀπετελοῦντο εἰς μὲν τοὺς νομοὺς ἐκ τοῦ νομάρχου, ὡς προέδρου, τοῦ ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ νομοῦ ἐπαρχιακοῦ δικαστηρίου καὶ τοῦ ἐπιτρόπου τῆς ἐπικρατείας (εἰσαγγελέως), ἐνὸς τῶν ἐντὸς τοῦ νομοῦ ἱερωμένων τοῦ ἀνωτέρου ἢ κατωτέρου κλήρου, ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ὀριζομένου, ἐνὸς καθηγητοῦ Πανεπιστημίου ἢ γυμνασίου, ἐπίσης ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ ὀριζομένου. Εἰς δὲ τὰς ἐπαρχίας, ἐκ τοῦ ἐπάρχου, ὡς προέδρου, τοῦ Εἰρηνοδίκου, ἐνὸς ἱερωμένου, ὑπὸ τοῦ νομάρχου διοριζομένου, ἐνὸς Ἑλληνοδιδασκάλου, διοριζομένου ὡσαύτως παρὰ τοῦ νομάρχου καὶ 2 - 4 πολιτῶν, ὑπὸ τοῦ ἐπαρχιακοῦ συμβουλίου ὀριζομένων. Αἱ ἐπιθεωρητικαὶ ἐπιτροπαί εἶχον «τὸ δικαίωμα καὶ τὸ χρέος νὰ ἐπιτηρῶσιν ὅλας τὰς ἐπιτροπάς τῶν ἐπιτοπίων σχολείων καὶ τὰ κατὰ τὸν νομὸν ἢ τὴν ἐπαρχίαν των δημοτικὰ σχολεῖα». Εἰδικῶς τὰ καθήκοντα αὐτῶν καθωρίζοντο ὡς ἑξῆς: «1) νὰ ἐπιθεωρῶσι τοῦλάχιστον ἅπαξ καθ' ἑξαμηνίαν δι' ἐνὸς ἀπεσταλμένου μέλους των ὅλα τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ τὰς ἐπιτοπίους ἐπιτροπάς, νὰ ἐξετάζουσι τὰ τῆς ἐσωτερικῆς λειτουργίας τοῦ σχολείου καὶ νὰ ἐπιφέρουσι τὴν ἀπαιτουμένην θεραπείαν, καὶ 2) νὰ ἐπιβάλλουσι ἐπανορθωτικὰς ποινὰς εἰς διδασκάλους, τοὺς ὁποίους ἤθελον κρίνει ἔχοντας κακὴν διαγωγὴν καὶ κακὰ ἤθη, ἢ μὴ ἐπιμελουμένους, ἢ τοὺς ὁποίους ἄλλοι διδασκάλοι νομῶν ἢ ἐπαρχιῶν ἤθελον κατηγορήσει ὡς τοιούτους». Αἱ ἀποφάσεις τῶν ἐπιθεωρητικῶν ἐπιτροπῶν περὶ πειθαρχικῶν ποινῶν δὲν ὑπέκειντο εἰς ἔνδικόν τι μέσον ἐκ μέρους

τοῦ ἐνδιαφερομένου, τὸ Ὑπουργεῖον ὁμῶς τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἠδύνατο νὰ τροποποιῆ κατὰ βούλησιν ταύτας. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐδικαιοῦτο προσέτι κατὰ πρότασιν τοῦ νομάρχου ἢ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων νὰ ἀπολύῃ τὰς ἐπιτοπίους καὶ ἐφορευτικὰς ἐπιτροπὰς. Ἡ θητεία τῶν μελῶν τῶν ἐπιτροπέων, τῶν τε ἐπιτοπίων καὶ τῶν κατὰ νομοῦς ἢ ἐπαρχίας, ὠρίζετο μονοετής, δυναμένων νὰ ἐπανεκλεγῶσι τῶν αὐτῶν μελῶν καὶ δι' ἄλλο ἔτος, ἐθεωροῦντο δὲ ταῦτα ὡς δημόσιοι ὑπάλληλοι, ὑποχρεούμενοι νὰ δώσωσι τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας πρὶν ἀναλάβωσι τὰ καθήκοντά των.

Πειθαρχικαὶ ποιναί, τὰς ὁποίας ἐδικαιοῦντο νὰ ἐπιβάλλουν αἱ ἐπιτροπαί, ἦσαν 1) ἐπίπληξις, 2) πρόστιμον ἀπὸ 1—20 δρ. καὶ 3) παῦσις τῶν χρεῶν διὰ 8 ἡμέρας ἕως ἕξ μηνῶν, μετὰ ἢ ἄνευ ἀφαιρέσεως τοῦ μισθοῦ. Τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἠδύνατο νὰ ἐπιβάλλῃ, ἐκτὸς αὐτῶν, καὶ τὴν ποινὴν τῆς ὀριστικῆς ἀπολύσεως ἐναντίον διδασκάλων, οἵτινες ἤθελον κριθῆ ἔχοντες κακὴν διαγωγὴν ἢ κακὰ ἦθη ἢ μὴ ἐπιμελεῖς, ἢ ἤθελον κατηγορηθῆ ὡς τοιοῦτοι παρ' ἄλλων διδασκάλων νομῶν ἢ ἐπαρχιῶν.

Ἐπιθεώρησιν τῶν σχολείων ἐνήργουν καὶ οἱ ἐπαρχοὶ καὶ οἱ νομάρχαι, ὑποχρεούμενοι οἱ μὲν ἐπαρχοὶ νὰ ἐπιθεωροῦν τὰ δημοτ. σχολεῖα τῆς περιφερείας των καθ' ἑξάμηνον, οἱ δὲ νομάρχαι κατ' ἔτος καὶ νὰ ὑποβάλλουν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ἔκθεσιν περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν.

Ὁ Γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων εἶχε τὴν γενικὴν ἐποπτεῖαν ἐφ' ὅλων τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἐπιθεωρῶν ταῦτα ἅπαξ κατ' ἔτος, ἐνήργει ἀνακρίσεις ἐναντίον διδασκάλων καὶ ἤσκει πειθαρχικὴν ἐξουσίαν, δυνάμενος νὰ ἐπιβάλλῃ πειθαρχικὰς ποινὰς ἐπιπλήξεως, πρόστιμου καὶ ἀπολύσεως μέχρις ἕξ μηνῶν.

Κρίσεις περὶ τοῦ συστήματος.—Τὸ σύστημα τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων, τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1834 εἰσαχθέν, ὡς ἄνωτέρω ἐκτίθεται, εἶναι πλέον ἢ πλούσιον καὶ καταντᾶ καταθλιπτικόν. Πέντε ἀλλεπάλληλοι ἀρχαὶ ἐδικαιοῦντο νὰ ἀσκοῦν ἐποπτεῖαν ἐπὶ τῶν διδασκάλων. Αἱ ἐπιτόπιοι, πρῶτον, ἐπιτροπαί, μετ' αὐτὰς αἱ κατὰ νομοῦς ἢ ἐπαρχίας, ἔπειτα ὁ ἐπαρχος, ὁ νομάρχης καὶ τέλος

ὁ γενικός ἐπιθεωρητής τῶν σχολείων. Ἀπέναντι ὅλων αὐτῶν ὁ δημοδιδάσκαλος ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐάρεστος, διότι καὶ ὁ δήμαρχος καὶ ὁ ἐφημέριος καὶ οἱ πολῖται καὶ ὁ ἑπαρχος καὶ ὁ νομάρχης καὶ ὁ γενικός ἐπιθεωρητής καὶ τὸ Ὑπουργεῖον εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ τὸν τιμωροῦν, νὰ τὸν μεταθέτουν, νὰ τὸν ἀπολύουν, δεδομένου, ὅτι ἡ παρεχομένη αὐτῷ ὑπὸ τοῦ νόμου προστασία ἦτο ὅλως σκιώδης, ἐφ' ὅσον οὔτε δικαίωμα ἀπολογίας τῷ ἐδίδετο, οὔτε ἔνδικόν τι μέσον ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιήσῃ. Τὸ χειρότερον δὲ εἶναι ὅτι ὀλίγον κατ' ὀλίγον αἱ ἐπιτροπαὶ ἠτόνησαν, ἀπέμεινε δὲ μόνος συγκεντρῶν τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν ὁ δήμαρχος, τοῦ ὁποίου ἔρμαιον κατέστη ὁ δημοδιδάσκαλος. Ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Π. Ἀργυρόπουλος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2647 τῆς 20 Ἰουνίου 1855 ἐγκυκλίου του, ἐξαίρων τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιθεωρήσεως τῶν σχολείων ὑπὸ τῶν κατὰ νόμον ἐπιτροπῶν, ἀνακοινοῖ μετὰ λύπης του πρὸς τοὺς νομάρχας «ὅτι ἡ ἐπιτήρησις αὕτη ἢ δὲν ἐνεργεῖται παντελῶς ἢ ἐνεργεῖται ἀτελεσφόρως καὶ διὰ τὸν τύπον μόνον». «... Ἐνέκυψα ἐγγύτερον εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῶν ἔργων μου»,—γράφει ὁ Ὑπουργὸς Χ. Χριστόπουλος εἰς τὴν ὑπ' ἀριθ. 2388 (Μαῖος 1856) ἐγκύκλιόν του—«καὶ ἐκ τῆς εἰς τοῦτο ἐπιστάσεως ἐπληροφορήθην ἐπ' ἄλλοις ὅτι καὶ αἱ ἐν τῷ περὶ δημοτικῶν σχολείων νόμῳ τῆς 6 Φεβρουαρίου 1834 ὀριζόμεναι ἐπιθεωρητικαὶ ἐπιτροπαὶ ποῦ μὲν δὲν ὑφίστανται ὅλως, ποῦ δὲ εἰσὶν ἀτελεῖς καὶ ἐνιαχοῦ μόνον συμπληρωμέναι, τὸ δὲ χεῖριστον πάντων, ὅτι πολλαὶ τῶν οὕτως ἢ ἄλλως ἐχουσῶν, οὐδ' ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐπισκέπτονται τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν αὐτῶν ὑποκείμενα σχολεῖα, οὐδὲ συνέρχονται ἵνα περὶ αὐτῶν σκεφθῶσι. Μένουσιν οὕτως ἀνεπιτήρητοι οἱ κατὰ δήμους δημοδιδάσκαλοι καὶ ἀνεξέλεγκτοι πολλαὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν σχολείων. Ἡ δὲ ἀνωτέρα ἀρχὴ ἐνεκα τῆς παραμελήσεως τῆς λίαν σπουδαίας ταύτης διατάξεως τοῦ νόμου, τῆς περὶ ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν δηλονότι, διατελεῖ πολλάκις ἐν ἀγνοίᾳ πολλῶν πραγμάτων, ἅτινα ἀνάγκη νὰ γνωρίζῃ...». Ὁμοίας ἐγκυκλίους ἀπηύθυναν καὶ οἱ Ὑπουργοὶ Δ. Χατζίσκος τὴν 30-5-62 ὑπ' ἀριθ. 2103, Μ. Ροῦφος τὴν 6 Μαΐου 1886 ὑπ' ἀριθ. 3214 καὶ Α. Μαυρομιχάλης τὴν 26 Μαΐου 1868 ὑπ' ἀριθ. 3885. Δι' ἄλλης ἐγκυκλίου,

τῆς ὑπ' ἀριθ. 9381 ἀπὸ 14 Ὀκτωβρίου 1872, ὁ Ὑπουργὸς Δ. Σ. Μαυροκορδάτος ἔλεγεν εἰς τοὺς νομάρχας καὶ ἐπάρχους: «. . . Καὶ ἐν τοσοῦτῳ εἰς τοιαύτην περιέστη τὸ νομοθέτημα τοῦτο παραγνω-
 ρισιν, ὥστε σήμερον οὐδὲ μία σχεδὸν τῶν κατ' ὄνομα μόνον ὑπαρ-
 χουσῶν τοιούτων ἐπιτροπῶν ἔχει γνῶσιν τῶν καθηκόντων αὐτῆς, τὰ ὅποια μετὰ τῆς ἀκριβείας διέγραψεν ὁ νομοθέτης, καὶ ἐπο-
 μένως ποῦ μὲν διαφέρονται τὰ μέλη αὐτῶν πρὸς τὸν δικαιοματι-
 κῶς προεδρεύοντα αὐτῶν δήμαρχον καὶ πολλάκις ἀναφέρονται πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον κατ' αὐτοῦ· ἀλλαχοῦ δέ, τούναντίον, ὁ δή-
 μαρχος θεωρεῖ τὰς ἐπιτροπὰς ξένας ὅλως πρὸς αὐτόν, καὶ οὔτε συγκαλεῖ αὐτάς πρὸς συνδιάσκεψιν, κατὰ τὴν τάξιν, οὔτε καὶ γνῶσιν ἀπλῶς ἔχει τῆς μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ αὐτοῦ διαρκοῦς συνεννοήσεως· ἔχομεν δὲ ὑπ' ὄψιν καὶ ἔγγραφον ἐπίσημον δη-
 μάρχου διατάττοντος ἐφορευτικὴν ἐπιτροπὴν νὰ ἐξετάσῃ τὴν παραπεμπομένην πρὸς αὐτὴν ὑπόθεσιν καὶ ἀναφέρῃ πρὸς αὐτόν! Τόσον ἐξέπεσε τοῦ ἀρχικοῦ αὐτοῦ σκοποῦ τὸ σοφὸν τοῦτο νομοθέτημα, ἐπὶ τοῦ ὁποίου καὶ μόνον ἐδράζεται καὶ ἀπ' αὐτοῦ κυρίως ἐξήρτηται ἡ πρόοδος τῶν δημοτικῶν σχολείων! Καὶ ὅτι μὲν τὰ μέλη τῶν διοριζομένων οὐχ ἦττον κατ' ἔτος τούτων ἐπιτροπῶν, ἅ μ ο σ ι ρ α γ ρ α μ μ ά τ ω ν ὡ ς ἐ π ἰ τ ὸ π λ ε ῖ σ τ ο ν, οὐδεμίαν δύνανται νὰ ἔχωσι συναίσθησιν τῆς εὐ-
 θύνης, ἣν ἐνόρκως ἀναδέχονται ἀπέναντι τῆς κοινωνίας, δὲν μοι φαίνεται παράδοξον· πῶς ὅμως οὔτε οἱ προεδρεύοντες αὐτῶν δή-
 μαρχοι, οὔτε αἱ διοικητικαὶ ἀρχαί, ὅταν ὀρκίζωσιν αὐτάς καὶ τὰς ἐγκαθιστῶσι, δὲν φροντίζουσι συγχρόνως καὶ νὰ ἐρμηνεύσω-
 σιν αὐταῖς τὰ ἀφορῶντα τοῦλάχιστον αὐτάς ἄρθρα τοῦ νόμου καὶ τὰς μεταξὺ αὐτῶν τε καὶ τοῦ δημάρχου σχέσεις, τοῦτο μοι φαίνεται ἀληθῶς ἀκατανόητον. Γνωρίζω δὲ σχεδὸν ἐκ τῶν προ-
 τέρων ὅποια ἔσται ἡ ἀπάντησις ὑμῶν, π.χ. ὅτι ἡ σύστασις ἐφο-
 ρευτικῶν ἐπιτροπῶν, καὶ μάλιστα ἐν τοῖς χωρίοις, εἶναι ἀδύνα-
 τος διὰ τὴν ἀμάθειαν τῶν ἐγκατοίκων, ὅτι, ἀναδεχόμενοι τὴν ὑποχρέωσιν, ὀλιγωροῦσιν ἔπειτα τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῆς, ὅτι οἱ πλεῖστοι ἄγονται καὶ φέρονται ὑπὸ τῶν ἐκλε-
 γόντων αὐτοῦς ἐπ' αὐτῶ ἴσως τῶ σκοπῶ δη-

μάρχων καὶ τὰ τοιαῦτα . . . ». Προσπάθειαν συγκρατήσεως τῶν ἐπιθεωρητικῶν ἐπιτροπῶν κατέβαλε καὶ ὁ Ὑπουργὸς Ι. Βαλασόπουλος, γράφων πρὸς τοὺς νομάρχας ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 4949 τῆς 3 Ἰουλίου 1874 ἐγκυκλίῳ του « . . . Δυστυχῶς ὅμως καὶ τὸ νομοθέτημα τοῦτο κατωλιγωρήθη καὶ αἱ ἐφορευτικαὶ ἐπιτροπαὶ ἢ δὲν ὑφίστανται ἐν τοῖς πλείστοις τῶν δημοτικῶν σχολείων, ἢ δὲν ἀνανεοῦνται κατ' ἐνιαυτόν, ὅπως ἀπαιτεῖ ὁ νόμος, ἢ καὶ ὑπάρχουσί που, ὑπάρχουσι μόνον κατ' ὄνομα, μηδέποτε σχεδὸν ἐπισκεπτόμεναι τὰ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν αὐτῶν σχολεῖα, ἐκ τούτου δὲ ἡ κατάστασις τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, ἡ ἀδράνεια τῶν πλείστων δημοδιδασκάλων καὶ ἡ ὀσημέραι ἐπιτεινομένη ἡ μιμάθεια, τὴν ὁποίαν δὲν δύναται τις κατ' ἀξίαν νὰ ἐλεηνολογήσῃ . . . ». Ἀλλὰ χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τοῦ καταντήματος τῶν ἐπιθεωρητικῶν ἐπιτροπῶν παρέχει ἡ κατωτέρω ὑπ' ἀριθ. 3187 τῆς 2 Μαΐου 1877 ἐγκύκλιος τοῦ Ὑπουργοῦ Θ. Κανακάρη «Σωρεία», —λέγει,— «ἀναφορῶν καὶ ἐκθέσεων ἐπιθεωρητικῶν ἐπιτροπῶν τῶν δημοτικῶν σχολείων κατέκλυσεν ἀπὸ τινος χρόνου τὸ γραφεῖον τοῦ Ὑπουργείου κατὰ διαφόρων δημοδιδασκάλων, χωρὶς νὰ τηρῆται, εἰμὴ σπανιώτατα καὶ ἀτελῶς, ἡ περὶ τὴν συναρμογὴν καὶ ἀποστολὴν αὐτῶν ἀπαιτουμένη τάξις, ἐνῶ ὁ μὲν περὶ δημοτικῶν σχολείων νόμος ἐν ὅλοις 22 αὐτοῦ ἄρθροις ἐκανόνισε μετὰ τῆς ἐνδεχομένης ἀκριβείας τὸν τρόπον τῆς ἐνεργείας τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν, τὸ δὲ Ὑπουργεῖον ἠρμήνευσε σαφέστατα τὰς τοῦ νόμου διατάξεις. Ἀλλ' οὐχ ἦττον, ἐνῶ ὁ νόμος θεωρεῖ τὸν δήμαρχον δικαιοματικῶς ὡς πρόεδρον τῆς ἐπιτοπίου ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς· ἐνῶ πάσης ἐπιτροπῆς μέλος πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὁ ἐφημέριος τοῦ τόπου . . . τούτων μὲν οὐδὲν ἢ ἐν παρόδῳ μόνον ἐκτελεῖται· πρόθυμοι δὲ μόνον φαίνονται οἱ ἐφοροὶ νὰ ὑπογράψωσιν, ὅπως ἂν δύνανται, ἐκθεσιν κατὰ τοῦ διδασκάλου καὶ νὰ ζητήσωσι τὴν παῦσιν ἢ μετὰθεσίην του· πολλάκις δὲ καὶ παύουσιν αὐτὸν αὐτοί, χωρὶς νὰ ὑπάρχη κατεπείγουσα περίστασις, καὶ χωρὶς ν' ἀναφέρωσιν εἰς τὴν κατ' ἐπαρχίαν ἐπιτροπὴν, οὔτε νὰ τοῦ ζητήσωσι, διὰ τὸν τύπον καὶ, ἀπολογία, ἀρκεῖ ν' ἀπαιτήσῃ τοῦτο παρ' αὐ-

τῶν ὀδημαρχος. Ἐννοεῖται, ἐπομένως, ὅτι τοιαύτην οἰκτρὰν κατάστασιν πραγμάτων δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀνεχθῆ εἰς τὸ ἐξῆς τὸ Ὑπουργεῖον . . . ».

Γνωμοδοτικὸν συμβούλιον τοῦ 1862.—Ἀπόπειραν εἰσαγωγῆς συμβουλιῶν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν, ἃν καὶ οὐχὶ μὲ διοικητικὴν δικαιοδοσίαν, ἀπετέλεσαν τὰ διατάγματα τῆς 13 Ἰουλίου 1851 καὶ 19 Σεπτεμβρίου 1862 «περὶ συστάσεως γνωμοδοτικοῦ συμβουλίου». Κατὰ τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν «θέλει συγκαλεῖσθαι παρὰ τῶ ἡμετέρῳ Ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος, καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ προσδιοριζομένην, γνωμοδοτικὸν συμβούλιον, συνιστάμενον ἀπὸ καθηγητᾶς ἕκ τῶν τεσσάρων σχολῶν τῶν ἐν τῷ ἐπωνύμῳ ἡμῶν Πανεπιστημίῳ, οἵτινες ἐπὶ τοῦ παρόντος διορίζονται οἱ κ. Κ. Ἀσώπιος, Φίλιππος Ἰωάννου, Ἀλέξ. Ραγκαβῆς, Μισαήλ Ἀποστολίδης, Σ. Πήλλικας καὶ Γ. Μακκᾶς. Τὸ συμβούλιον τοῦτο θέλει ἀσχοληθῆ εἰς τὴν ἀναθεώρησιν τῶν κειμένων νόμων περὶ παιδείας, καὶ γνωμοδοτεῖ οὐ μόνον διὰ τὴν ἐπανόρθωσιν καὶ θεραπείαν τῶν τυχόν ὑπαρχουσῶν ἐλλείψεων, ἀλλὰ καὶ περὶ πάντων ὅσα ἀφορῶσιν ἐν γένει τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τῆς παιδείας». Τὸ Συμβούλιον τοῦτο, καθ' ἃ προκύπτει ἕκ τῶν ἀνατιθεμένων αὐτῷ καθηκόντων, προεβλέπετο καθ' ὅλοκληρίαν ἐπιστημονικόν, ἄνευ οὐδεμιᾶς διοικητικῆς ἀρμοδιότητος. Τούναντίον τὸ ὑπὸ τοῦ διατάγματος τοῦ 1862 συγκροτηθὲν εἶχε καὶ διοικητικὰ τινὰ καθήκοντα. Τοῦτο ἀπετελεῖτο ἕκ 3—5 μελῶν μονίμων, διοριζομένων ἐπὶ βαθμῶν καθηγητοῦ γυμνασίου διὰ Ν.Δ., ἠδρευε δὲ παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ τῆς Παιδείας. Ἔργα τῶν μελῶν αὐτοῦ ὠρίζοντο «1) νὰ ἐποπτεύωσι περιερχόμενοι τὸ Κράτος τὰ ἐν αὐτῷ πάσης τάξεως ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, δημόσια τε καὶ ἰδιωτικά, κατὰ τὴν περὶ τούτου ἐκάστοτε διαταγὴν τοῦ Ὑπουργοῦ, 2) νὰ γνωμοδοτῶσι περὶ τῶν πρὸς διδασκαλίαν ἐκάστου μαθήματος εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα καὶ γυμνάσια εἰσακτέων βιβλίων, 3) νὰ γνωμοδοτῶσιν ἐπὶ τῶν αὐτοῖς παραπεμπομένων ὑποθέσεων καὶ νὰ ἐκτελῶσι πᾶσαν σχετικὴν ἐργασίαν, ἣν τινὰ ὁ Ὑπουργὸς θέλει ἀναθέτει αὐτοῖς». Προκειμένου περὶ κρίσεως διδακτικῶν βιβλίων, ὁ Ὑπουργὸς εἶχε

τὸ δικαίωμα νὰ συγκαλῆ εἰς σύμπραξιν μετ' αὐτοῦ «καὶ ἄλλα ἔκτακτα μέλη ἐκ τῶν ἐν τῇ πρωτεύουσῃ διαμενόντων λογίων». Δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν οὔτε τὸ ἐν οὔτε τὸ ἄλλο ἐκ τῶν ἀνωτέρω διατάγματων.

Νομοσχέδια τοῦ 1877.—'Αφ' ἐνὸς ἡ ἔλλειψις ἐποπτείας ἐπὶ τῶν δημοδιδασκάλων καὶ ἀφ' ἐτέρου ἡ ἐπέμβασις τῆς πολιτικῆς ἔφερε κατάπτωσιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως, πρὸ τῆς ὁποίας οὔτε ἡ πολιτεία οὔτε ἡ κοινωνία οὔτε ὁ διδασκ. κλάδος ἦτο δυνατὸν νὰ μένωσιν ἀσυγκίνητοι. Ἄν ὅμως ἐξαιρέσωμεν τὸν νόμον VH' τῆς 27 Μαΐου 1871, δι' οὗ ἀπηγορεύθησαν αἱ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολ. ἔτους μεταθέσεις δημοδιδασκάλων, ἐκτὸς τῶν περιπτώσεων τῆς νόσου, τῆς ἐκθέσεως τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν καὶ τῆς ἀμοιβαίας μεταθέσεως, οὐδὲν ἄλλο συγκεκριμένον μέτρον ἐλαμβάνετο ὑπὲρ αὐτῆς. Τὸ Ἐπιτοπίον, ὅπως εἶδομεν, ἤρκειτο εἰς τὴν ἀποστολὴν ἐγκυκλίων αἱ ὁποῖαι φιλολογικὴν μόνον ἀξίαν εἶχον, διότι οὐδέποτε ἐφηρμόζοντο, οὔτε δ' ἂν ἐφηρμόζοντο θὰ ἐπέφερον οὐσιώδη τινὰ βελτίωσιν. Σοβαρὰν ὤθησιν πρὸς μελέτην τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων ἔδωκεν ὁ σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλην. γραμμάτων, ἰδρυθεὶς τὸ 1868 καὶ ὁ Ἑλληνικὸς διδασκαλικὸς σύλλογος, ἰδρυθεὶς τὸ 1873, οἵτινες διὰ δημοσίων συζητήσεων τῶν μελῶν καὶ τῶν δημοσιογραφικῶν τῶν ὀργάνων ἤρχισαν νὰ συζητοῦν τὰ ἐκπαιδευτικὰ προβλήματα, μεταξὺ τῶν ὁποίων προεἶχεν ἡ μέριμνα πρὸς ἀνύψωσιν τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τούτων ἦσαν τὰ ἐκπαιδευτικὰ νομοσχέδια, τὰ καταρτισθέντα τὸ 1877 ὑπὸ τοῦ Ἐπιτοπίου Μίληση τῆς συνεργασίας παιδαγωγικῶν προσώπων καὶ τὰ κατατεθέντα εἰς τὴν Βουλὴν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1878 ὑπὸ τοῦ Ἐπιτοπίου Α. Αὐγερινοῦ. Διὰ τῶν νομοσχεδίων τοῦ Μίληση διετηρεῖτο ὡς βᾶσις τὸ ὑπὸ τοῦ νόμου τοῦ 1834 καθιερωθὲν διοικητικὸν σύστημα μετὰς ἐκ τῆς πείρας ὑποδειχθείσας βελτιώσεις. Οὕτω προεβλέπετο ὡς πρωτοβάθμιος ἐπιτροπὴ ἡ ἐπιτόπιος ἐφορεία καὶ ὡς δευτεροβαθμία ἡ κατὰ νόμον, ἰδρύετο δὲ παρὰ τῷ Ἐπιτοπίῳ καὶ κεντρικὸν ἐποπτικὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ πέντε μονίμων μελῶν, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνετίθεντο γνωμοδοτικὰ μόνον καθήκοντα.

Τὴν 23 Νβρίου 1878 ὁ τότε Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Αὐγερινὸς ὑπέβαλεν εἰς τὴν Βουλὴν νομοσχέδιον «περὶ ἐπιθεωρήσεως τῶν ἐν τῷ Βασιλείῳ δημοτικῶν σχολείων», τὸ ὁποῖον ἐψηφίσθη καὶ εἰς β' ἀνάγνωσιν, δὲν κατωρθώθη ὅμως νὰ ψηφισθῆ καὶ εἰς τὸ σύνολον λόγῳ πτώσεως τῆς Κυβερνήσεως. Δι' αὐτοῦ ἡ ἐπιθεώρησις τῶν δημοτικῶν σχολείων προεβλέπετο διττῆ, ἐπιτόπιος καὶ γενική. Καὶ ἡ μὲν ἐπιτόπιος ἐνηργεῖτο διὰ τῶν κατὰ δήμους ἐπαρχιακῶν ἐπιτροπῶν, ἡ δὲ γενική διὰ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτ. σχολείων καὶ τῶν ἐκτάκτων εἰδικῶν ἐπιθεωρητῶν. Ἡ κατὰ δήμους ἐπιτροπεία ἀπετελεῖτο εἰς μὲν τὰς πρωτεύουσας τῶν νομῶν καὶ ἐπαρχιῶν ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ δημοτικοῦ συμβουλίου, τοῦ γυμνασιάρχου ἢ σχολάρχου, τοῦ Εἰρηνοδίκου, ἑνὸς τῶν εὐπαιδευτοτέρων κληρικῶν καὶ ἑνὸς τῶν εὐὑποληπτοτέρων πολιτῶν, ἱατροῦ ἢ δικηγόρου, εἰς δὲ τὰς πρωτεύουσας τῶν δήμων ἐκ τοῦ προέδρου τοῦ δημοτ. συμβουλίου, τοῦ Εἰρηνοδίκου ἢ συμβολαιογράφου καὶ ἑνὸς ἱατροῦ. Καθήκοντα ταύτης ὠρίζοντο, νὰ ἐπιθεωρῆ τὰ σχολεῖα καὶ νὰ γνωμοδοτῆ περὶ τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ διδασκάλου, περὶ τῆς προόδου τῶν μαθητῶν καὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν τοῖς σχολείοις τῶν ἀπαιτουμένων ὀργάνων διδασκαλίας καὶ τῶν ἀναγκαίων ὑλικῶν, ὑποβάλλη περὶ τούτων σχετικὰς ἐκθέσεις εἰς τὸ Ὑπουργεῖον, πρὸς δὲ τῇ ἐχορηγεῖτο ἀρμοδιότητι νὰ προτείνῃ δι' ἠτιολογημένης ἀποφάσεώς της τὴν μετὰθεσιν διδασκάλων. Οἱ ἐκτακτοὶ ἐπιθεωρηταί, ἔχοντες τὰ αὐτὰ δικαιώματα μὲ τὸν γενικὸν ἐπιθεωρητὴν, τὴν 1 Ἰουλίου ἐκάστου ἔτους ἐξεπέμποντο ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου πρὸς ἐπιθεώρησιν τῶν δημοτ. σχολείων. Ἐπιθεωρηταὶ ἠδύναντο νὰ διορισθῶσι γυμνασιάρχαι καὶ καθηγηταὶ διδασκαλείου ἢ γυμνασίου, ὄντες διδάκτορες τῆς φιλολογίας καὶ ἔχοντες ἐμπειρίαν περὶ τὰ παιδαγωγικὰ ἢ οἱ ἐμπειρότεροι ἐκ τῶν νομαρχιακῶν διδασκάλων, τῶν φερόντων πτυχίον διδασκαλείου. Ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς εἶχε τὴν ἀνατεθεισάν αὐτῷ διὰ τοῦ νόμου τοῦ 1834 δικαιοδοσίαν, ὑποχρεούμενος ἄπαξ τοῦ ἔτους «νὰ ἐξέλθῃ εἰς ἐπιθεώρησιν ὅ,τι πλειόνων δημοτικῶν σχολείων». Διὰ τοῦ ἰδίου νομοσχεδίου ὠρίζετο ὅτι αἱ μεταθέσεις τῶν λειτουργῶν τῆς δημοτ. ἐκπαιδεύσεως μόνον κατὰ μῆνα

Σεπτέμβριον ἠδύναντο νὰ ἐνεργοῦνται, ἀπαγορευομένης μετὰ τὴν 1 Ὀκτωβρίου οἰασδὴποτε μεταθέσεως, εἰμὴ μόνον 1) ἠτιολογημένη προτάσει τῆς ἐπιτοπίου ἐπιτροπῆς καὶ μετὰ γνωμοδότησιν τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, 2) ἀμοιβαίως ἀλλὰ μετ' ἔγκρισιν τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ, βεβαιοῦντος ὅτι δὲν ἐπέρχεται βλάβη εἰς τὰ σχολεῖα καὶ 3) εἰς κενὴν θέσιν τῆ αἰτήσει τοῦ ἐνδιαφερομένου καὶ τῆ ἔγκρισει τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Τὸ νομοσχέδιον τοῦτο, ἂν δὲν ἦτο τέλειον, θὰ ἐπέφερεν ὅμως σημαντικὴν βελτίωσιν καὶ θὰ ἐξησφάλιζε προστασίαν τινὰ ὑπὲρ τῶν δημοδιδασκάλων, ἀλλ' ὅπως εἴπομεν, δὲν ἐψηφίσθη.

Νομοσχέδιον Π. Μανέτα.—Τὸν Μάϊον τοῦ 1887 ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Π. Μανέτας κατήρτισε νομοσχέδιον «περὶ συμβουλίου τῆς Ἐκπαιδεύσεως», τὸ ὁποῖον ὅμως δὲν ὑπεβλήθη εἰς τὴν Βουλὴν καὶ οὕτω δὲν εἶναι γνωστὸν τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ. Ὡς προκύπτει ὅμως ἐκ τῶν διατάξεων τοῦ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ὑπουργοῦ καταρτισθέντος καὶ ψηφισθέντος ὑπὸ τῆς Βουλῆς νομοσχεδίου «περὶ πειθαρχικῶν ποινῶν, παύσεως καὶ μεταθέσεως τῶν δημοδιδασκάλων», τὸ συμβούλιον τοῦτο προεβλέπετο νὰ ἐκφέρῃ γνώμην μόνον ἐπὶ τῶν πειθαρχικῶν περιπτώσεων. Ἡ μετάθεσις καὶ ἡ ἀπόλυσις παρέμενον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ὑπουργοῦ. Τὸ εἰρημένον νομοσχέδιον «πειθαρχικῶν ποινῶν», δημοσιευθὲν ὑπὸ στοιχ. νόμου ΑΦΝΗ' τὸ 1887, ἐρρῦθμιζε τὰς πειθαρχικὰς ποινὰς, τὴν ἀπόλυσιν καὶ τὰς μεταθέσεις τῶν δημοδιδασκάλων. Πειθαρχικαὶ ποιναὶ ὠρίζοντο· 1) ἐπίπληξις, 2) πρόστιμον μέχρις 20 δραχμῶν, 3) πρόστιμον μέχρι τοῦ ἡμίσεος τοῦ μισθοῦ καὶ 4) προσωρινὴ ἀπόλυσις ἀπὸ τριῶν ἡμερῶν μέχρι 3 μηνῶν. Πᾶσαι αἱ ποιναὶ ἐπεβάλλοντο ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ προτάσει τοῦ ὑπὸ τοῦ μὴ ὑποβληθέντος νομοσχεδίου προβλεπομένου συμβουλίου τῆς ἐκπαιδεύσεως ἢ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν σχολείων ἢ τῶν ἐκτάκτων ἐπιθεωρητῶν, τῶν ὁποίων, φαίνεται, τὸν διορισμὸν προέβλεπε τὸ νομοσχέδιον τοῦτο, ἢ δ' ἐπίπληξις καὶ τὸ πρόστιμον μέχρις 20 δρ. ἠδύναντο νὰ ἐπιβάλληται καὶ ὑπὸ τοῦ γεν. ἐπιθεωρητοῦ ἢ τῶν ἐκτάκτων ἐπιθεωρητῶν μετ' ἔγκρισιν τοῦ Ὑπουργοῦ. Πρὸ τῆς ἐπιβολῆς τῆς ποινῆς ἐκαλεῖτο εἰς ἀπολογίαν ὁ διδάσκαλος. Διὰ τοῦ νόμου αὐ-

τοῦ εἰσήχθησαν δύο οὐσιώδεις μεταρρυθμίσεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς
 πειθαρχικὰς ποινὰς τῶν δημοδιδασκάλων. Διετηρεῖτο μὲν εἰς τὸν
 Ὑπουργὸν τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκρίνη τὰς ἀποφασιζομένας ὑπὸ τῶν
 ἐπιθεωρητῶν ἢ τοῦ Συμβουλίου τῆς ἐκπαιδεύσεως ποινὰς, ἀφη-
 ρεῖτο ὅμως ἐξ αὐτοῦ τὸ δικαίωμα τῆς ἐπιβολῆς ἀπ' εὐθείας τοι-
 ούτων. Ἐξ ἄλλου ἐχορηγεῖτο διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν δημοδι-
 δάσκαλον τὸ δικαίωμα τῆς ἀπολογίας. Καὶ μονιμότης δέ τις ἐξη-
 σφαλίζετο ὑπὲρ αὐτῶν, διότι καθωρίζοντο αἱ περιπτώσεις τῆς
 μεταθέσεως καὶ ἀπολύσεως καὶ διεγράφετο ἡ διαδικασία τούτων.
 Οὕτως ἀπελύοντο οἱ δημοδιδάσκαλοι τῆς ὑπηρεσίας, 1) ἂν ἐστε-
 ρήθησαν τῶν ἀστικῶν των δικαιωμάτων ἢ παρεπέμφθησαν ἐπὶ κα-
 κουργήματι κτλ., 2) ἂν ἐτιμωρήθησαν πειθαρχικῶς τρίς διὰ τοῦ
 ἀνωτάτου ὄρου τοῦ προστίμου ἢ προσωρινῆς παύσεως ἢ δις διὰ
 παραπτώματα πραχθέντα ἐντὸς τοῦ ἔτους καὶ προέτεινε τὴν ἀπό-
 λυσιν αὐτῶν ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητής, 3) ἂν ἀπέσχον αὐτοβούλως
 ἐπὶ μῆνα τῆς ἐκπληρώσεως τῶν καθηκόντων των, 4) ἂν κατέστη-
 σαν ἔνεκα νόσου ἀνίκανοι πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των
 πλεον τῶν τριῶν μηνῶν κατ' ἔνορκον ἐνώπιον Εἰρηνοδίκου βεβαί-
 ωσιν δύο ἰατρῶν, 5) ἂν κατεδείχθησαν ἀνίκανοι ἢ ἀμελεῖς πρὸς
 ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων των ἢ ἀπέδειξαν ὅπωςδήποτε κατὰ
 ἠτιολογημένην ἔκθεσιν τοῦ γεν. ἐπιθεωρητοῦ ἀναξιοπρεπῆ καὶ
 ἀσυμβίβαστον πρὸς τὴν θέσιν των διαγωγὴν, καὶ 6) ἂν διεγράφη
 ἐκ τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ ἢ πρὸς πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ
 πίστωσης. Ἡ τελευταία αὕτη περίπτωσις ἀνήρει κάθε προστασίαν
 τῶν δημοδιδασκάλων καὶ ἄφινεν αὐτοὺς εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν
 δημάρχων, οἵτινες ἠδύναντο οὕτως νὰ ἀπολύωσι τὸν μὴ ὑποχεί-
 ριόν των διδάσκαλον διὰ τῆς μεθόδου τῆς διαγραφῆς τῆς πιστώ-
 σεως. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰς μεταθέσεις, αὗται ἐπετρέποντο 1) τῇ
 αἰτήσει τῶν ἐνδιαφερομένων, 2) ἂν ἤθελον ὑποβιβασθῆ κατὰ βα-
 θμὸν καὶ ἐπομένως δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπηρετοῦν εἰς σχολεῖα ἀνώ-
 τερα τοῦ βαθμοῦ των, 3) δι' ἐκτάκτους λόγους, βεβαιουμένους δι'
 ἐκθέσεως τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἐπιτοπίου ἐφορείας, 4) ἂν
 ἤθελε ζητήσῃ τὴν θέσιν τοῦ ὑπότροφος τοῦ δήμου, εἰς τὴν περι-
 φέρειαν τοῦ ὁποίου ὑπηρετεῖ. Ἄν αἱ περιπτώσεις αὗται τῶν με-

ταθέσεων ἴσχυον καὶ διὰ τὰς θερινὰς μεταβολάς, ὅπως πράγματι ἠθέλησεν ὁ νομοθέτης, θὰ ἐτίθετο φραγμός τις κατὰ τῶν ἀκολασιῶν τῶν μεταθέσεων, ἀλλ' ὡς καὶ ἀλλαχοῦ εἴπομεν, κατόπιν ὑποβολιμαίας γνωματεύσεως τοῦ νομικοῦ συμβουλίου, ἠρμηνεύθη ὅτι αἱ περιοριστικαὶ διατάξεις τοῦ νόμου ΑΦΝΗ' ἔχουν ἐφαρμογὴν μόνον διὰ τὰς κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ σχολ. ἔτους μεταθέσεις οὐχὶ δὲ καὶ διὰ τὰς θερινὰς μεταβολάς, τὰς ὁποίας ἦτο ἐλεύθερος ὁ Ὑπουργὸς νὰ ἐνεργῇ κατὰ βούλησιν.

Νομοσχέδιον τοῦ 1889.—Τὸν Δ)βριον τοῦ 1889 κατετέθη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ Θεοτόκη εἰς τὴν Βουλὴν σειρὰ ἐκπ. νομοσχεδίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ περὶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, οὗτινος τὰ Κεφ. Δ' καὶ Ε' (ἄρθρ. 52—87) ἀφεώρων τὴν διοίκησιν τῆς δημ. ἐκπαιδεύσεως. Δι' αὐτοῦ προεβλέπετο ἡ ἴδρυσις παρὰ τῷ Ὑπουργείῳ τῆς Παιδείας τριμελοῦς «ἐκπαιδευτικοῦ συμβουλίου», ἀπαρτιζομένου ἐκ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτ. σχολείων, ὡς προέδρου, καὶ δύο τακτικῶν μελῶν καὶ διατελοῦντος ὑπὸ τὴν ἐποπτείαν τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας, «τῇ ἐγκρίσει τοῦ ὁποίου διαπεραίνονται πᾶσαι αἱ προτάσεις αὐτοῦ». Πλὴν τῶν ἐποπτικῶν καὶ τῶν κοινῶν διοικητικῶν ἔργων τοῦ συμβουλίου, τοῦτο εἶχε κυρίως καθήκοντα νὰ προτείνῃ τὸν διορισμὸν καὶ τὴν ἀπόλυσιν τῶν ἐπιθεωρητῶν, νὰ ἐπιβάλλῃ πειθαρχικὰς ποινὰς «κατ' ἐντολὴν τοῦ ὑπουργοῦ», νὰ ἐγκρίνῃ τὰ διδακτικὰ βιβλία καὶ νὰ ἐνεργῇ τὰς προαγωγικὰς ἐξετάσεις τῶν δημοδιδασκάλων. Ἐκ παράλλου πρὸς τὸ ἐκπαιδευτικὸν συμβούλιον, διετηροῦντο παρ' ἐκάστῳ δημ. σχολείῳ ἢ γραμματείῳ αἱ ἐφορευτικαὶ ἐπιτροπαί, συνιστάμεναι ἐκ πέντε μελῶν ἐκλεγομένων ὑπὸ τοῦ δημοτ. συμβουλίου, τῶν ὁποίων ὅμως τὰ ἔργα περιορίζοντο εἰς τὰ ἀκόλουθα· α) καταμανθάνουσιν ἐξ ἀμέσου ἀντιλήψεως τὰ κατὰ τὸ σχολεῖον τοῦ τόπου αὐτῶν καὶ καταγγέλλουσι τοῖς ἐπιθεωρηταῖς, μονίμοις τε καὶ μεταβατικοῖς, τοῖς ἐδρεύουσιν ἐν τῷ νομῷ αὐτῶν, εἴ τι ἐπιλήψιμον παρατηρήσωσιν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν καὶ τὴν διαγωγὴν τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν, καὶ β) παρίστανται εἰς τὰς ἐνιαυσίους ἐξετάσεις καὶ διαβιβάζουσι τοῖς ἐπιθεωρηταῖς ἐκθέσεις περὶ τῆς καταστάσεως τῶν διδακτηρίων καὶ τῶν διδακτικῶν ὀργάνων καὶ

περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς τὸ σχολεῖον φοιτῶντων μαθητῶν». Διὰ τὴν ἄμεσον παρακολούθησιν τῆς λειτουργίας τῶν σχολείων τὸ νομοσχέδιον προέβλεπε τὸν διορισμὸν δύο εἰδῶν ἐπιθεωρητῶν, τῶν μονίμων καὶ τῶν μεταβατικῶν ἐκ τῶν πτυχιούχων τοῦ διδασκαλείου τῶν ἐχόντων 5ετῆ ὑπηρεσίαν διευθυντοῦ εἰς πλήρη σχολεῖα. Οἱ μόνιμοι διωρίζοντο ἀνὰ εἰς εἰς ἕκαστον νομὸν καὶ εἰς δύο συγχρόνως, ἂν ᾦσαν ὀλιγάριθμοι, διεξῆγον δὲ τὴν τρέχουσαν ὑπηρεσίαν τῆς διοικήσεως, ἥτοι ἐξέδιδον τὰ ἐντάλματα τῆς πληρωμῆς τῶν μισθῶν, ἐπεμελοῦντο τῆς ἐγκαίρου πληρωμῆς τῶν μισθῶν, ἐχορήγουν ἀναρρωτικὰς ἀδείας, ἐλάμβανον μέτρα πρὸς πρόχειρον θεραπείαν ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν τῶν διδακτηρίων καὶ τῶν ὀργάνων, ἐκράτουν βιβλίον περὶ τῶν ἐπιβαλλομένων εἰς τοὺς διδασκάλους προστίμων καὶ ἐπέβλεπον τὴν διαγωγὴν τῶν διδασκόντων καὶ τὴν ἀνελλιπῆ ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων αὐτῶν. Ἀντιθέτως, τῶν μεταβατικῶν ἐπιθεωρητῶν, οἵτινες δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι οὔτε ὀλιγώτεροι τῶν 10, οὔτε περισσότεροι τῶν 20 καθ' ὅλον τὸ Κράτος, τὰ καθήκοντα ὠρίζοντο ἀνώτερα, ἥτοι «ἐπέβλεπον τὰς ἐργασίας τῶν μονίμων ἐπιθεωρητῶν, ἐπεθεώρουν ἐπὶ τόπου τὰ παντοειδῆ σχολεῖα, ὠδήγουν τοὺς διδάσκοντας εἰς τὸν ὀρθὸν διαχειρισμὸν τοῦ ἔργου αὐτῶν, ἐπεμελοῦντο τῆς ἀπαρεγκλίτου τηρήσεως τῶν προγραμμάτων καὶ τῶν περὶ διδακτικῶν βιβλίων διατεταγμένων, ἐπεσκόπουν τὴν διαγωγὴν τῶν διδασκόντων καὶ ἐπέβαλλον αὐτοῖς τῆ ἐγκρίσει τοῦ ἐκπ. συμβουλίου τὰς ἐκάστοτε ἐπενεκτέας κατὰ τὰ σχολεῖα μεταβολὰς καὶ βελτιώσεις καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς ἰδρύσεως ἡμιημερησίων σχολείων καὶ γραμματείων, ἐκανόνιζον τὰς κατὰ τόπους ἀναγκαίας διακοπὰς τῶν μαθημάτων καὶ καθώριζον τὸν χρόνον τῶν ἐνιαυσίων ἐξετάσεων πάντοτε τῆ ἐγκρίσει τῆς προϊσταμένης αὐτῶν ἀρχῆς, προέτεινον τῷ ἐκπ. συμβουλίῳ τοὺς παντοίους προβιβασμοὺς τῶν δημοδιδασκάλων, μετέβαινον ἅμα καὶ ὅπου διετάσσοντο ὑπὸ τοῦ ἐκπ. συμβουλίου, ἐπώπτευσον τὰ ἰδιοσυντήρητα δημοτικὰ σχολεῖα καὶ ἐπεμελοῦντο τῆς πιστῆς ἐφαρμογῆς τῶν περὶ αὐτῶν νενομοθετημένων καὶ τέλος ἀνεκοίνουν εἰς τὸ ἐκπ. συμβούλιον πᾶν τὸ ἀφορῶν εἰς τὸν σχολικὸν βίον».

Πειθαρχικαὶ ποιναὶ προεβλέποντο αἱ ἑξῆς· 1) πρόστιμον 40—80 δρχ., 2) ἀπόλυσις μέχρι τριῶν μηνῶν, 3) ἀπόλυσις μέχρι ἑνὸς ἔτους καὶ 4) ὀριστικὴ ἀπόλυσις. Ἐπεβάλλοντο δὲ ἢ μὲν πρώτη καὶ δευτέρα ὑπὸ τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου κατ' ἐντολὴν τοῦ ὑπουργοῦ ἐνεργοῦντος κατόπιν ἠτιολογημένης ἐκθέσεως ἑνὸς ἐπιθεωρητοῦ, ἢ τρίτη καθ' ὅμοιον τρόπον, ἀλλὰ κατόπιν ὁμοφώνου προτάσεως δύο ἐπιθεωρητῶν καὶ ἢ τετάρτη ὑπὸ τοῦ ὑπουργοῦ τῆ συστάσει τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου καὶ κατόπιν ὁμοφώνου προτάσεως δύο ἐπιθεωρητῶν. Πρόστιμον ἐπεβάλλετο εἰς τὰς ἑξῆς περιπτώσεις· «1) ὅταν ἄρχωνται τῆς καθημερινῆς διδασκαλίας αὐτῶν καὶ ἀποπαύωνται ταύτης παρὰ τὰς ὠρισμένας ὥρας, 2) ὅταν δὲν διδάσκωσι πάντα τὰ ἐν τοῖς προγράμμασι τῶν σχολείων αὐτῶν ὠρισμένα μαθήματα, 3) ὅταν ἐπιτρέπωσιν εἰς τὰ σχολεῖα αὐτῶν τὴν χρῆσιν βιβλίων μὴ διατεταγμένων ἢ κλεψιτύπων, 4) ὅταν δὲν διδάσκωσι πάσας τὰς ὥρας τὰς ὑπὸ τοῦ προγράμματος τοῦ σχολείου αὐτῶν ὠρισμένας, 5) ὅταν δὲν κήδωνται τῶν ὀργάνων τῶν διδακτικῶν, οὐδὲ τῶν διδακτηρίων καὶ 6) ὅταν καταγράφωσιν ἐν τοῖς μαθητικοῖς καταλόγοις ἢ ἐπιτρέπωσιν τὴν εἰς τὰ σχολεῖα φοίτησιν παιδῶν μὴπω ἀφιχθέντων εἰς τὴν νόμιμον ἡλικίαν». Ἀπόλυσις μέχρι τριῶν μηνῶν ἐπεβάλλετο· «1) ὅταν ἐρίζωσι πρὸς ἄλλους, 2) ὅταν δὲν ἀσχολοῦνται ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν, δι' ὃ μισθοδοτοῦνται ὑπὸ τῆς Πολιτείας, ἀλλ' ἀναδέχωνται καὶ ἄλλας ἐργασίας, οἷον παραδόσεις μαθημάτων ἰδιαιτέρως κττ., 3) ὅταν ἄρχωνται καὶ ἀποπαύωνται καὶ διακόπτωσι τὰ μαθήματα καὶ ἄγωσιν ἑορτὰς παρὰ τὰ διατεταγμένα, 4) ὅταν ὑποβάλλωσι τοὺς μαθητὰς εἰς ἐξετάσεις παρὰ τὸν προσήκοντα χρόνον καὶ 5) ὅταν εἰσπράττωσι παρὰ τῶν μαθητῶν δίδακτρα καὶ καρποῦνται παρ' αὐτῶν κέρδη ἀθέμιτα». Ἀπόλυσις μέχρι ἑνὸς ἔτους ἐπεβάλλετο· «1) ὅταν τρεῖς ἐντὸς πενταετίας τιμωρηθῶσι πρότερον μὲ πρόστιμον ἢ τρίμηνον παῦσιν, 2) ὅταν ἀνευλαβῶς φέρωνται πρὸς τὸς ἀρχὰς τοῦ τόπου καὶ πρὸς τοὺς προϊσταμένους αὐτῶν διευθυντὰς καὶ ἐπιθεωρητὰς καὶ ὅταν ἀπειθήσωσι πρὸς τὰ ὑπ' αὐτῶν κελευόμενα, 3) ὅταν ἢ δίκαια καὶ διαγωγή αὐτῶν εἶναι ἄσεμνος, 4) ὅταν ἀναμιγνύωνται εἰς τὰς ἐπιτοπίους φατριαστικὰς διαμάχας». Καὶ τέλος ὀριστικὴ ἀπόλυσις

ἐπεβάλλετο· «1) ὅταν γένωνται ἀνίκανοι εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου αὐτῶν εἴτε ἔνεκα σωματικῆς τινος βλάβης, εἴτε ἔνεκα τῆς σαθρωθείσης αὐτῶν ὑγείας, εἴτε ἔνεκεν ἀβελτηρίας καὶ νωθρότητος καὶ ἀκολασίας περὶ τὸν βίον καὶ 2) ὅταν ὁ βίος αὐτῶν εἶναι σκανδαλώδης καὶ κακοήθης».

Διὰ τοῦ καθιερουμένου ὑπὸ τοῦ ἄνω νομοσχεδίου συστήματος διοικήσεως τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐγένετο ἓν σοβαρὸν βῆμα χειραγωγήσεως τῆς δημ. ἐκπαιδεύσεως ἀπὸ τῶν ὀνύχων τῆς πολιτικῆς καὶ ἐξησφαλίζετο ἐπαρκῆς ἐποπτεία καὶ καθοδήγησις τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ. Ἐνεῖχεν ὅμως καὶ οὐσιώδη μειονεκτήματα, τῶν ὁποίων τὴν ἐκμετάλλευσιν διετήρει ὑπὲρ ἑαυτῆς ἡ πολιτικὴ συναλλαγή. Οὕτω τὸ δικαίωμα τῶν μεταθέσεων, τῶν ὁποίων τοιαύτη ὀδυνηρὰ διὰ τὸν κλάδον ἐγένετο κατ' ἔτος χρήσις, ἀφίνετο εἰς τὸν Ὑπουργόν, ἡ ἐπιβολὴ πειθαρχικῶν ποινῶν ἐπίσης ἐξηρτᾶτο παρ' αὐτοῦ, ἡ δὲ ποινὴ ἐπεβάλλετο ἄνευ ἀπολογίας τοῦ κατηγορουμένου.

Νόμος ΒΠΕ'.—Τὸν Αὐγούστον τοῦ 1872 ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς Βουλῆς, τῇ εἰσηγήσει τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας Στ. Σκουλούδη ὁ νόμος ΒΠΕ', ὅστις ἐν ἄρθρῳ 16 προέβλεπε τὴν σύστασιν συμβουλίου τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἀποτελουμένου ἐκ τοῦ γεν. γραμματέως τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας, ἢ, τούτου μὴ ὑπάρχοντος, ἐκ τοῦ τμηματάρχου τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως, ἐκ τοῦ γενικοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ ἐξ ἑνὸς τῶν καθηγητῶν τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου διὰ Β. διατάγματος διοριζομένου. Καθήκοντα τοῦ συμβουλίου ὠρίζοντο νὰ γνωμοδοτῇ περὶ τῆς παύσεως, τοῦ διορισμοῦ καὶ τῆς μεταθέσεως τῶν δημοδιδασκάλων, οἵτινες τῇ γνωμοδοτήσει αὐτοῦ «κατετοπίζοντο κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐκάστου σχολικοῦ ἔτους κατὰ τὰς ποικίλας τῆς ὑπηρεσίας ἀνάγκας». Τὸ πρῶτον συμβούλιον ἀπετέλεσαν οἱ Μ. Λάππας, γεν. γραμματεὺς, Χ. Παπαμάρκου, γεν. ἐπιθεωρητῆς καὶ τμηματάρχης τῆς δημ. ἐκπαιδεύσεως καὶ Ἰω. Πανταζίδης, καθηγητῆς τῆς Παιδαγωγικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ἄλλ' ἦτο πεπρωμένον, τὸ πρῶτον αὐτὸ συμβούλιον, τὸ ὁποῖον τόσας ἐλπίδας ἐδημιούργησεν εἰς τὸν δημοδιδασκαλικὸν κόσμον, νὰ δώσῃ τὰ πλέον δυσοίωνα δείγματα. Εἴκοσιν ἐξ ὅλας σελίδας τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως κατέλαβον

αί δημοσιευθεῖσαι κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα μεταβολαὶ τῶν δημοδιδασκάλων παύσεις καὶ μεταθέσεις. Ὁ αὐτὸς δημοδιδάσκαλος μετετίθετο εἰς διάφορα μέρη, ἄλλος μετετίθετο, συγχρόνως ὁμῶς ἐπαύετο, ἄλλος ἐπαύετο δις καὶ τρίς. Οὕτως ὁ δημοδιδάσκαλος Γρανιτσεϊκῶν Π. Γεωργακῆς μετετίθετο εἰς Λαμνέτι καὶ συγχρόνως ἐν ἄλλῃ σελίδι ἐπαύετο. Ὁ Γ. Γαρδικιώτης ἐπαύετο εἰς δύο ἀλλεπαλλήλους σελίδας, ὁ Σταυράκης τρεῖς φορές ἐπαύετο κ.ο.κ. Τόσον μέγας ἦτο ὁ δημιουργηθεὶς σάλος, ὥστε ἡ σάτυρα συνετέθη κατὰ παραλλαγὴν τοῦ Ἀγ. Εὐαγγελίου, ἣτις περιεφέρετο ἀπὸ στόματος εἰς στόμα· «Ἐκ τοῦ Παπαμάρκου ἀγρίου φραγγελίου»—ἔλεγε—«τὸ ἀνάγνωσμα. Πρόσχωμεν! Παῦσις τοῖς πᾶσι! Τῷ καιρῷ τούτῳ, καθημένου τοῦ Παπαμάρκου ἐπὶ τῆς ἔδρας τοῦ Παπαμάρκου, προσήλθον αὐτῷ Μακεδόνες, διδάσκαλοι αὐτοῦ κατ' ἰδίαν, λέγοντες· Διδάσκαλε, εἰπέ ἡμῖν πότε ταῦτα ἔσται καὶ τί τὸ σημεῖον τῆς σῆς παρυσίας καὶ τῆς συντελείας τῶν διδασκάλων; Καὶ ἀποκριθεὶς Παπαμάρκος εἶπεν αὐτοῖς· Μάνω καὶ Μακρῆ, ἀμήν, ἀμήν, λέγω ὑμῖν, ὅταν ἴδετε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως ἑστῶς ἐν τόπῳ ἁγίῳ, ὅταν ἐν πρώτῳ διδασκαλείῳ πελαργοὶ κροταλῶσιν, ὅταν βιβλία μωρὰ τοῖς παισὶ πρὸς ἀνάγνωσιν παρέχωνται, τότε ἤγγικε τὸ τέλος τῶν διδασκάλων...»

Νόμος ΒΤΜΘ'. Ἀπὸ τῶν κακῶν τῆς συναλλαγῆς ἀπήλλαξε τοὺς δημοδιδασκάλους κατὰ πλεῖστον μέρος ὁ ὑπὸ τοῦ Ὑπουργοῦ Δ. Πετρίδου εἰσαχθεὶς εἰς τὴν Βουλὴν καὶ ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου 1896 τεθεὶς εἰς ἐφαρμογὴν νόμος ΒΤΜΘ' «περὶ στοιχειώδους ἢ δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως». Ὁ νόμος οὗτος, ὁ ὁποῖος ἴσχυσεν ἐπὶ μίαν 20ετίαν περίπου, εἰσήγαγε τὸ ἀποκεντρωτικὸν σύστημα εἰς τὴν διοίκησιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ὡς ἀκολουθῶς: Εἰς τὴν πρωτεύουσαν ἐκάστου νομοῦ συνιστᾶτο ἐποπτικὸν συμβούλιον, ἀποτελούμενον ἐκ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὡς προέδρου, τοῦ γυμνασιάρχου, ἑνὸς ἐπιστήμονος, ἑνὸς κτηματίου ἢ ἐμπόρου καὶ τοῦ νομαρχιακοῦ ἐπιθεωρητοῦ. Τὰ ἔργα τοῦ ἐποπτικοῦ διεκρίνοντο εἰς προτάσεις, δυναμένας καὶ νὰ μὴ ἐκτελεσθῶσι παρὰ τοῦ Ὑπουργοῦ καὶ εἰς ἀποφάσεις, ὑποχρεωτικὰς διὰ τὸν Ὑπουργόν. Εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ συμ-